

En viktig grunnbok for mange fagområder og profesjoner

Tord Larsen, Emil A. Røyrvik (Red.)

Trangen til å telle. Objektivisering, måling og standardisering som samfunnspraksis.

ISBN 978-82-304-0213-9, Oslo: Spartacus Forlag AS. 2017.

Ida Hydle

Professor II, Institutt for barnevern og sosialt arbeid, UiT

Ida.hydle@uit.no

Ida Hydle er lege, sosialantropolog og prof. II ved Institutt for barnevern og sosialt arbeid, UiT og også knyttet til NOVA/OsloMet.

«Den overordnede ambisjonen med denne boka er å undersøke objektivisering, måling og standardisering i vår tid, og vise hvordan disse praksisene utgjør en kulturell logikk som former de fine hoveddimensjonene i sosialt liv: betydning/representasjon, moral, person og ting-forståelse», åpner redaktørene. For antropologer og sosiologer er denne åpningen grei skuring. For leger, sykepleiere, barnevernspedagoger, NAV-ansatte osv. trengs det litt oversettelse – og det er det verdt! For her er det mange kloke råd, forståelsesnøkler og viktige advarsler for ulike fagfolk i mange sektorer – og ikke minst for forskere. I denne omtalen kommer jeg også til å nevne noen av mine egne forskningsområder der jeg mener boka allerede har vært en inspirasjon eller er relevant i en videre analyse.

Boka springer ut fra et stort flerfaglig forskningsprosjekt, NFR-prosjektet «The Cultural Logic of Facts and Figures: Objectification, Measurement and Standardization as Social Processes» (<http://www.ntnu.edu/sosant/cuff>) og har ledet til mange publikasjoner – det er verdt å se nærmere på prosjektets hjemmeside. Boka *Trangen til å telle* er her en av sammenfatningene fra prosjektet for mange ulike formål. Selv har jeg akkurat sitert innledningen i en artikkel «The epistemology of epidemiology» til et spesialnummer av Norsk Epidemiologi om ungdom, helse og velferd (utkommer våren 2019). Her tar jeg for meg NOVAs database Ungdata i lys av de problemstillingene som nettopp *Trangen til å telle* tar opp.

Boka er en antologi skrevet av 12 forfattere fra flere generasjoner, de fleste antropologer eller fra tverrfaglige kulturstudier, noen også enten eller i tillegg fra filosofi, filologi, geografi, sosiologi eller ingeniørfag. Dette tilsier en flerfaglig åpenhet, noe boka også er et godt bevis på. Redaktørene Tord Larsen og Emil A. Røyrvik skriver en fin innledning som tar opp fundamentale sider ved dagens nyliberale statsstyringskultur som tres ned over våre alles hoder – kanskje mer i Norge enn i mange andre land? Den tres ned slik både Michel Foucault og Giorgio Agamben har beskrevet det, og som f.eks. Zygmunt Bauman og Arne Johan Vetlesen har advart mot – omtrent samtidig med at den norske staten gjorde dette til sin, kanskje til dels utilsiktede (?), styringskultur. En av forfatterne nå, Tian Sørhaug, var også med i boka «Regjering i Norge», redigert av Neumann og Sending (2003) og kan kanskje være enig i at den på noen måter kan ses som én av mange forløpere for Trangen til å telle.

Alle kapitlene er godt og bredt teoretisk fundert. Samtidig presenterer de ulike forfatterne empiri fra ulike praksiser innen lederutvikling, bank- og finansnæring, barnevern, kommunenes helse- og sosialvirksomhet, intensivmedisin, boligpolitiske krumspring i klimakrisens tid (som blir til en hjemmets stridsarena) eller mat- og restaurantbransjen. Det er praksiser som gjør det relevant for praktikerne å telle enda mer, måle mer og standardisere mer for å tilfredsstille de kravene som staten til enhver tid stiller. Disse praksisene utøves på bekostning av profesjonelt skjønn, relasjon mellom hjelper og hjulpet, fagperson og klient/pasient/bruker. Mange av forfatterne henter data til både en bredere belysning, og komparasjon til ulike formål, fra andre land. Derfor handler ikke boka først og fremst om staten Norges styringslogikker og – kultur, men om noe som favner en global situasjon i faglig byråkratiutvikling. Selv kan jeg underskrive på dette, gjennom to helt ulike typer feltarbeid, det ene i kriminalomsorgen i Bjørgvin, det andre i samisk reindrift. Her observerer jeg, fra to ulike felt, hvordan den samme styringslogikken skaper forvirring, konflikter og fortvilelse blant de fagfolkene som skal styre, særlig de som er nærmest bakken.

Det nest siste kapitlet utmerker seg kanskje som noe annerledes enn de foregående. Her foretar kulturgeografen Kenneth Olwig en spenstig analyse idet han spør om Selma Lagerlöfs Nils Holgerson kan ha inspirert Konrad Lorenz i sin forståelse av rase og nazi-ideologi. Han argumenterer for «at nazistenes rasisme, og andre former for rasisme, ikke behøver å betraktes som patologisk. Man bør heller fokusere på de misforståtte tankeformene som ligger til grunn for dem og som former et samfunns ethos, og som under visse omstendigheter kan bli diabolske». Det er farlig å rense fagområder for deres særegenheter, slik rensing kan ha uforutsigbare og farlige konsekvenser. Med dette som utgangspunkt advarer han mot holistiske modeller der sammensmelting av naturvitenskap og humaniora tilstrebes. Å forene det uforenlige kan føre til totalitarisme. Derfor bør vi tilstrebe problemstillinger som både har økologiske og sosiale dimensjoner – uten å blande.

Siste kapittel «Når virkeligheten flytter på seg» av Tord Larsen, klargjør bokas problemstilling ytterligere med et vitenskapsteoretisk og -historisk grunnlag fra antikkens Hellas (Aristoteles) frem til i dag. Han lener seg kanskje fremst på Marx og Weber idet han utvikler virkeligheten ved tre overordnede begreper. Det første er objektivisering der han bl.a. tar for seg identitet, etnisitet, verdi, omdømme, merkevare eller branding og finansialisering. I avsnittet om identitet beskriver han hvordan identitetsforståelser har endret seg i en nyliberal retning fra å være noe som er uløselig knyttet til slekt, familie og sted til å bli

noe som kan velges for hvert enkelt individ. Man velger f.eks. kjønn, etnisitet og rase. Her gir han, slik jeg forstår det, et grunnlag for analysen av f.eks. Fukuyamas drøfting av identitetspolitikk i hans siste bok (2018) (se f.eks. https://www.youtube.com/watch?v=LxLHD-HJV_8). Mens Fukuyama beskriver hvordan tap av verdighet for store befolkningsgrupper truer våre liberale demokratier, er Larsens perspektiv et annet: «Det er ikke min hensikt å bejuble eller begråte denne utviklingen, bare påpeke den forvandlingen av begrepet identitet som har gitt det en sentral rolle i rettighets-diskurser, interetniske relasjoner, kjønnspolitikk og nyliberal identitetspolitikk» (s. 270).

Under verdi-temaet diskuterer han «hvordan den moralske komponenten i verdi-diskursen» paradoksalt nok har en tendens til å fordampe. Her kommer han med noen kloke ord til både private og offentlige virksomheter og profesjoner:

«Når bedrifter formulerer kjerneverdier og etablerer etikk-utvalg, innlemmes verdiene og etikken i overordnede kalkyler og gjøres kommensurable med økonomiske regnestykker. Dermed elimineres det spesifikt moralske element i verdi-dannelsen» (s. 273).

Her ligger kanskje noe av forklaringen til hvorfor også befolkningsgruppers følelse av manglende verdighet og rettigheter blir tilslørt av økonomisk regime- eller statsretorikk?

I avsnittet om finansialisering hevder han en del av det samme som Yanis Varoufakis, prof. i økonomi – og tidligere kortvarig Hellas' finansminister – har hevdet. Opphevelsen av gullstandarden (i tillegg til etableringen av Verdensbanken og WMF) førte til at finansnæringen ble frikoblet fra konkrete verdier, dvs. at finanskapitalen ble frikoblet fra sin referanse som var realøkonomien. Varoufakis gikk videre på dette i bl.a. boka «The Global Minotaur: America, the True Origins of the Financial Crisis and the Future of the World Economy». Jeg nevner dette fordi jeg synes det viser hvordan Larsens siste kapittel favner bredt og beskriver forbindelseslinjer mellom felt som dessverre for sjelden kobles, verken i politikken eller i utdanningsfeltet.

Kapitlet viser videre hvordan disse virkelighets-utviklingene bl.a. har ført til «en hel sfære av økonomiske utvekslinger som aldri har bakkekontakt». Objektiviseringsprosessene som Weber og Marx beskrev på hver sin måte, er ifølge Larsen blitt «etterfulgt av prosesser som estetiserte det vi hadde objektivert», f.eks. i form av merkevaredannelsen, opplevelsesproduksjoner og i heritage-industrien. (Her kom jeg til å tenke på et eksempel som UNESCOs immaterielle kulturarv, en stadfesting og belønning av et aktivt vern av immateriell kultur, slik som dans, sang og musikk – eller av Vega pga. ærfuglenes samarbeid med menneskene i dunproduksjonen) – begge deler vesentlige komponenter i dagens turist- og opplevelsesindustri).

I underkapitlet om subsumpsjon gjennomgår han den klassifikatoriske og kvantifiserende operasjonen som innebærer reklassifisering av fenomener som tidligere var mentale og umålbare, men nå blir målbare, økonomisert og sammenliknet for å bedre kunne styres: Rammene for hva som kan eies utvides: celler og vev patenteres, de nye kapitalbegrepene som sosial, kulturell, emosjonell, erotisk kapital blir målt, sammenliknet og subsumert under kapital-begrepet, og kultur blir eiendom (eks. som tidligere nevnt: ærfuglenes samhandling med mennesker eller spesielle danse- eller sangkunnskaper). Også egenskaper blir reifisert ved hjelp av f.eks. medisinske diagnoser, som gir uante muligheter for biopolitiske

tiltak fra behandlerfeltene og i industrien. Her er diagnosen ADHD et godt eksempel som har gitt grunnlag for en enorm vekst i psykofarmakologi-industrien, og i behandlerprofesjonenes atferdsterapeutiske tiltak for barn som derved blir patologisert, stigmatisert og ekskludert. Og ikke minst er selvhjelpsindustrien med i denne subsumpsjonsprosessen, slik også Foucault beskrev hvordan den biopolitiske dimensjonen av maktutviklingen fører til at enhver blir sin egen helseminister – statens styring rettes innover i hvert enkelt individ.

Mye mer kunne skrives om dette siste kapitlet, i likhet med de andre kapitlene. Relevante og viktige tråder kan trekkes til svært ulike fag og dagsaktuelle diskusjoner. Jeg har rukket å anbefale boka varmt allerede til flere, f.eks. en historiker og til en geolog (begge lærebokforfattere og undervisere), og jeg vil fortsette, i tillegg til å anbefale den, å skrive den inn på pensumlisten der jeg nå har anledning: i både grunnutdanninger og videreutdanninger i sosialt arbeid og barnevern.